

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА – БЕОГРАД

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 31. маја 2017. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Ксенија Кончаревић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Руски језик
Датум избора у звање: 08. 04. 2008.

др Јелена Гинић, доцент, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Руски језик
Датум избора у звање: 18. 11. 2014.

др Радослава Трнавац, доцент, Филозофски факултет – Нови Сад
Ужа научна област: Руски језик
Датум избора у звање: 01. 11. 2015.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	ALI EMNEMED ALI LANWEL
Датум и место рођења	12. 01. 1968. АСА, ЛИБИЈА
Наслов магистарске тезе	Кандидат није магистар наука (докторске студије)
Датум и место одбране маг. тезе	Кандидат није магистар наука (докторске студије)
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Кандидат није магистар наука (докторске студије)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ
СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ В ЛИВИЙСКОЙ АУДИТОРИИ
(ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОШКИ АСПЕКТИ НАСТАВЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА ЗА СТУДЕНТЕ
ФИЛОЛОГИЈЕ У ЛИБИЈСКОЈ ГОВОРНОЈ И СОЦИОКУЛТУРНОЈ СРЕДИНИ)

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет дисертационог истраживања јесу проблеми лингвокултурологије у настави руског језика за студенте филологије у либијској говорној и социокултурној средини, тачније, питања критеријума одабира језичке грађе са културном компонентом, принципи њене презентације и увежбавања, као и питања дидактичког транспоновања руске националне комуникационе културе у либијској средини.

Садржај наставе лингвокултурологије, односно састав лингвокултуролошког минимума диктиран је циљевима и задацима наставе. У савременој, комуникативно оријентисаној настави, посебно на највишем нормативном нивоу – студијама филологије - поставља се циљ практичног овладавања свим компонентама лингвокултуролошког нивоа језика: (1) узусом, (2) говорном етикецијом, (3) номинативним и релационим јединицама са културном компонентом, као и (4) невербалним знацима, у које спадају гестови, мимика, обичаји у свакодневном понашању. Највећу дозу лингвокултуролошке информације носе тзв. номинативне јединице језика – лексика, фразеологија, афористика, паремиологија, ономастика. Поред тога, социокултурна компетенција подразумева и темељно упознавање са правилима, традицијама, нормама, средствима аутентичног комуникационог понашања изворних говорника руског језика како би студент филологије адекватно реаговао на комуникационе радње саговорника и како у сопственом изражавању не би допуштао грешке изазване интерференцијом матерње комуникационе културе. У том смислу, предмет истраживања, поред већ поменутих лингвокултурема различитих нивоа, јесу и норме, традиције и средства руског националног комуникационог понашања као предмет дидактичког транспоновања у либијској говорној и социокултурној средини.

Композиција дисертације усклађена је са предметом истраживања. Докторска дисертација Алија Лахвала обухвата 218 компјутерски штампаних страница, а подељена је на следећа поглавља: Введение. 1. Лингвокултурама и лингвокултурологическое поле как предмет изучения в филологических вузах в ливийской речевой и социокультурной среде (стр. 5-14). 2. Лингвокултурологический потенциал фразеологии, афористики, паремиологии русского языка (теоретические аспекты и лингводидактическое применение) (15-99) 2.1. Определение термина фразеологизм (15-34) 2.2. Место и роль фразеологизмов в русском и арабском языках (34-35) 2.3. Русская фразеология как составная часть лингвистики (40-78) 2.4. Сопоставительное лингвострановедение, история, предмет, цели и задачи (79-85) 2.5. Национально-культурная специфика русских и арабских фразологизмов (86-96) 3. Лингвокултурологические аспекты обучения русскому языку в ливийской аудитории – практическая сторона вопроса (97-151) 3.1.

Проблемы отбора фразеологического материала (100-107). 3.2. Проблемы передачи содержания русских фразеологизмов на арабский язык (108-115). 3.3. Способы ознакомления ливийских учащихся с русскими фразеологизмами. (116-126) 3.4. Способы семантизации фразеологического материала (127-144) 3.5. Сопоставительный анализ фразеологических единиц как определенных оборотов речи в русском и арабском языках и его применение в учебных целях (145-151). 4. Лингвокультурологический потенциал текста. Прагматичные и проективные тексты в обучении русскому языку в ливийской среде (отбор, принципы адаптации / конструирования, лингвокультурологическое комментирование в учебнике и в процессе обучения). Роль Корана в формировании и развитии арабского литературного языка (152-160). 5. Русская и арабская коммуникативная культуры, ее составляющие, модели их описания и анализа. Лингвокультурологический анализ русского речевого этикета (обращение) на фоне арабской речевой культуры (161-188). Заключение (189-211). Список литературы (212-218).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У првом поглављу истиче се да се у високошколској методици наставе руског језика у арабофоној средини лингвокултурологија и настава културе третирају као обавезни и органски део наставног процеса, чији значај проистиче из циљева и задатака учења језика. Усвајање језика у комуникативне сврхе, дакле ради остваривања реалне комуникације која ће одговарати не само норми, него и узусу типичном за представнике дате језичке и културне заједнице, незамисливо је без стицања одговарајуће културолошке и лингвокултуролошке компетенције. Спознајни и васпитни циљеви наставе такође се знатним делом реализују кроз упознавање вредности културе народа који се датим језиком служи. Затим се, у складу са савременом лингвокултуролошком теоријом, издвајају различити нивои лингвокултурема и посебно инсистира на фразеолошком, паремиолошком и афористичком нивоу руског језика који представљају дидактички изазов у погледу селекције, семантизације, лингвокултуролошког коментарисања и транспоновања у арапски језички и културни систем.

Друго и треће поглавље посвећено је руској фразеологији као предмету лингвистичког (на монолингвалном и конфронтационом плану) и лингвокултуролошког проучавања. Истичући акумулациону функцију фразеологије, А. Лахвал наводи: «Фразеологические единицы - ценнейший источник сведений о культуре и менталитете народа. В них сохранены отголоски представлений народа о быте (*красный угол, печки-лавочки*); мифах, обычаях, обрядах, ритуалах, привычках, морали (*выносить сор из избы, вывести на чистую воду*); этикетном поведении (*садиться не в свои сани, как пить дать, несолоно хлебавши ломать шапку*). Фразеологизмы как явление языка требуют культурной интерпретации. Полагаем, что большинство фразеологизмов содержит отголоски нацио-нальной культуры, выявлять которые необходимо с опорой на историко-этимологический анализ». На филолошким студијама поставља се задатак комплексног овладавања фразеологијом, која представља обиман корпус, али подложен одређеној минимизацији у складу са нивоом овладавања руским језиком као страном, као и повезивању са другим аспектима језика – лексиком, граматиком, са дијахроничким подацима, али и са екстралингвистичким чињеницама и генерализацијама: „Связь истории, культуры, мировосприятия русских с национальным языком особенно ярко

проявляется в лексико-фразеологической системе, аккумулирующей социально-историческую информацию, интеллектуальную, эмоционально-экспрессивную, оценочную, сведения общегуманитарного и конкретно-национального характера». Фразеологија се, по ауторовом мишљењу, најаддекватније системски усваја расподелом материјала по идеографском принципу. «Немаловажное значение для глубокого освоения фразеологии в иностранной аудитории имеет её изучение по идеографическому принципу, т.е. в рамках конкретных тем. Фразеологический материал данного исследования систематизирован именно на тематической основе. В современной лингвометодике такой подход полностью оправдывается коммуникативной направленностью обучения иностранным языкам. Тематические блоки фразеологизмов органично вписываются в коммуникативные акты, требующие речевой актуализации, делая их более естественными и яркими». У циљу систематизације материјала аутор прибегава и конфронтационој анализи, при чему посебно истиче проблем диглосије и тиме условљене разлике између фразеолошког фонда арапског књижевног и арапског колоквијалног језика. Фразеологизми руског и арапског језика ступају у различите лексичко-семантичке односе, 1) потпуна еквивалентност; 2) делимична еквивалентност; 3) аналогија; 4) нееквивалентност. «Этот подход дает возможность говорить о процедурном описании формальных и функциональных принципов восприятия фразеологизма и фразеосистем в национальных языках, а также о классификации межъязыковых фразеологических эквивалентов, основанной на общем представлении термина симметрия языкового знака. Представляемый новый теоретический взгляд есть разработка методологии применения описания семантики фразеологизмов на материале разных языков». О овоме је неопходно водити рачуна не само у настави (препаративна, оперативна, евалуациона етапа), него и у фразеографији и стварању лингвокултуролошких приручника за арабофоне студенте. Аутор то веома лепо илуструје на материјалу фразеологизама и паремија који се односе на идеографско поље породице, истичући између осталог следеће: «Практически все фразеологические единицы содержат оценку той или иной ситуации, действия. Эта оценка может быть положительной – "Дети не в тягость, а в радость", может быть отрицательной – "Детей нет – в семье пустоцвет. Часто даются обе оценки, построенные на противоположности (антитезе) – "Хорошо воспитанные дети – хвала отцу и матери, а невоспитанные дети – поругание". Количественное соотношение положительных, отрицательных и двойных оценок приблизительно одинаковое. Каждый фразеологизм отображает то или иное качество человека или человеческих отношений. А так как выбор фразеологических единиц был ограничен темой "Семья", то и качества, характеризующие в ФЕ соответствующие: доброта, любовь, ценность воспитания хороших детей, любовь и почитание родителей. Есть и отрицательные качества: лень, нерадливость, бездетность. Наблюдаются следующие структуры построения русских пословиц и поговорок: - Утверждение: Для жены муж поддержка, Признание – сестра покаянию, Два брата – две судьбы, Для матери ребенок до ста лет дитенок, Где муж, там и жена. - Антитеза (противопоставление): Дом без детей – могила, дом с детьми – базар, Дитя хоть и криво, а отцу с матерью мило, От хорошего братца -ума набраться от худого братца – рад отвязаться, На мужа жалится, а за мужа прячется, Муж в долгу, а жена в шелку, Жена мужу подруга, а не прислуга. - Сравнение: Супругам без ребятишек – что зимой без дровишек, Старший брат, как второй отец, Лучше хороший товарищ, чем плохой брат, С мужем горе, а без него вдвое. - Метафора: За мостом, под мостом трава зеленеет, за хорошим мужем жена молодеет, Детки хороши – отцу-матери венец, худы – отцу-матери

конец, Птица крыльями сильна, жена мужем красна, Железо уваришь, а злой жены не уговоришь. Пословицы и поговорки являются отражателями межличностных отношений людей, складывающиеся при их совместной деятельности». На арабском материјалу кандидат констатује, између осталог, следеће: 1. Большинство пословиц и поговорок образованы устным народным творчеством, некоторое количество фразеологических единиц взяты из Корана, изречений мудрецов. 2. Арабские фразеологические единицы можно поделить на две группы: Группа ФЕ, которые дают оценку действиям или ситуациям – «Ад с мужем лучше, чем рай с родителями». Эта оценка, так же как и в русских ФЕ может быть положительной, отрицательной или обоюдной. Группа ФЕ, носящих рекомендательный характер: «Выбирай жену глазами шейха». 3. Все фразеологизмы характеризуют ту или иную черту характера или ценность человека или человеческих отношений. Достаточно большая часть ФЕ говорит о правильном выборе жены для создания семьи, что действительно важно в мусульманском обществе. Далее се описују структуралне одлике арабских фразеологизма и паремија о породици.

Предмет анализе и описа јесте и превођење фразеолошких јединица арапског језика на руски и са руског на арапски на корпусу од 73 јединице (арапски фразеологизми о члановима породице), при чему је идентификовано: 1) потпуни еквиваленти – 4 ФЕ – 5,5 %; 2) делимични еквиваленти – 3 ФЕ – 4,1%; 3) аналози – 40 ФЕ – 54,8%; 4) нееквивалентне јединице – 26 ФЕ – 35,6%. Компарирање двају генетски удаљених фразеолошких система омогућило је и следеће закључке: «1. Существует большое сходство между русскими и арабскими ФЕ как по форме так и по содержанию в тех случаях, когда компонентами ФЕ является части тела человека, например, ФЕ "волосы встоят дыбом", "душа уходит в пятки", "от чистого сердца", "с головой" и т.д. что же касается постоянных сравнений, то большинство из них абсолютно сходны как по форме, так и по содержанию, например, "глупый как осел", "храбрый как лев" и т.д. 2. Существуют определенные различия между русскими и арабскими единицами. Бывает иногда, что в арабском языке нет сходного варианта, например, ФЕ "без царя в голове", "бояться как черт ладана" не имеют аналога по форме в арабском языке, потому что компонентами этих ФЕ являются русские реалии. 3. В арабском языке существует также большая группа ФЕ: аналогов которым нет в русском языке, но смысл которых можно передать описательно. Чаще всего к арабским фразеологическим единицам, которые не имеют смысловых аналогов в русском языке, относятся: а) те ФЕ, в структуру которых входят чисто арабские реалии, как например, "глухой на свадьбе", "скрытный как за чадрой" и т.д. б) В арабском языке смысл некоторых ФЕ передается через сравнение или соотносение признака с сердцем, в то время, как в русском языке в этом случае имеет место соотносение с "душой", например, "со здоровый сердцем", "с открытой душой", "душа уходит в пятки" – сердце уходит в пятки и т.д. в) К третьей группе относятся фразеологизмы арабского языка, которые не имеют аналога в русском языке. Например, "храбрый как бодрствующий волк", "счибающий железо", "жабрый как острый меч" и т.д.». Посебну пажњу аутор је посветио фразеологизмима пореклом из Курана. «Кораническая фразеология оставила свой след в современном арабском языке. Она не просто вошла в его фразеологический состав, но и оказала огромное влияние на механизмы и приемы фразо-образования. Многие фразеологические единицы современного литературного арабского языка и его региональных диалектов являются трансформами коранических фразеоречений либо их производными».

Аутор подробно разматра принципе селекције и презентације фразеологизама у наставној двојезичној лексикографији, залажући се и за израду специјалних наставних речника фразеологизама за студенте филологије чији је матерњи језик арапски. «Создание пособия такого типа требует решения целого ряда вопросов теоретико - лингвострановедческого, методического, лексико-семантического и стилистического характера, например, его назначение, единица отбора, источник, принципы описания и расположения. Это своего рода пособие, дающее определенные сведения о структуре, о значении, национально-культурной специфике и употреблении фразеологизмов в речи, на основе которого осуществляется обучение русской фразеологии при учете её национально-культурной специфики. Назначение его - представить в концентрированном, обозримом виде и описать с учетом учебных целей ту фразеологию, которой учащийся должен активно овладеть на придвинутом этапе обучения и этапе совершенствования языка. Определенную часть этого пособия - справочника составляют также фразеологизмы, предназначенные для рецептивного усвоения - единицы, которые учащийся должен лишь понимать при чтении русского текста и слушании речи». И далее: „При отборе фразеологизмов мы руководствуемся критерием актуальной представленности фразеологизмов в современном языковом сознании русских, критерием связи фразеологизмов с культурной и учебно-методической целесообразности описания фразеологизмов. А общим критерием отбора фразеологизмов для пособия было наличие у фразеологизма переносного значения, а частичными критериями были образность, экспрессивность, стилистическая квалификация и т.п. Отбор фразеологического минимума для пособия может быть осуществлен в два этапа: на первом этапе комплектуется исходный в методическом отношении фразеологический перечень, а на втором - этот перечень преобразуется или вносится в пособие, обладающее требуемыми свойствами». По ауторовом мишљењу, основни извори за ексцерпирате грађе за овакав фразеолошки речник јесу: “Фразеологический словарь русского языка” А. И. Молоткова; “Словарь-справочник по русской фразеологии” Р. И. Яранцева; “Словарь русского языка” С. И. Ожегова; “Толковый словарь живого великорусского языка” в 4 – х томах В. И. Даля; “Краткий этимологический словарь русской фразеологии”- Н. М. Шанский, В. И. Зимин и А. В. Филиппов; “В глубь поговорки” В. М. Мокиенко; “Крылатые слова” С. Максимова; “Словарь русских жестов и мимики” А. А. Акишиной и Х. Кано; “Русская мысль и речь. Своё и чужое. Опыт русской фразеологии” М. И. Михельсона. Затим А. Лахвал излаже типологију грешака у употреби руских фразеологизама од стране говорника арапског језика, као и инвентаризацију тематских група фразеологизама а) за усвајање на почетном нивоу и б) за напредни курс руског језика на филолошким студијама, стављајући у основу класификације тематски критеријум и повезаност са усвајањем руске књижевности. Такође, аутор предлаже серију предтекстуалних и посттекстуалних вежби за рецептивно и продуктивно усвајање фразеологије, као што су: Раскройте смысл данного фразеологизма, свяжите его с содержанием прочитанного текста. Подберите известные вам фразеологизмы на ту же тему. Скажите, в какой ситуации можно употребить данный фразеологизм. Есть ли в вашем языке фразеологизмы на аналогичную тему? Назовите темы, которые объединяют следующие ФЕ. Укажите, в какой ситуации, можно употребить и к каким людям отнести данные выражения? Приведите примеры фразеологизмов вашего языка, говорящих о любви к родине, дружбе. Составьте предложения с фразеологическим оборотом ... Найдите эквивалент следующего фразеологизма в родном языке. Переведите на родной язык, следующий фразеологизм и

составьте с ним предложения. В приведенных ниже предложениях выделите фразеологизмы, выясните по контексту их значение. Вместо точек вставьте подходящие фразеологические обороты из числа приведенных в конце упражнения. Замените выделенные слова соответствующими по смыслу фразеологизмами, приведенными ниже. Укажите общее значение фразеологизмов в каждом синонимическом ряду. К данным фразеологизмам подберите антонимические из числа, приведенные в конце упражнения. Подберите к выделенным фразеологизмам синонимичные или слова-синонимы. Выясните из контекста значение фразеологизмов. В приведенных ниже предложениях выделите устойчивые сочетания, в состав которых входят количественные или порядковые числительные. Выясните по контексту значение этих фразеологизмов. В место точек вставьте нужные фразеологизмы, приведенные ниже. Из приведенных в скобках слов выберите нужное для состава данного фразеологизма. Сопоставьте выделенные свободные словосочетания и устойчивые сочетания (ФЕ) с тем же лексическим составом и выясните по контексту (ситуации) значения. Данные фразеологические единицы, в каком контексте используются. Подберите к данным контекстам нужные фразеологизмы, приведенные ниже. Найдите в тексте фразеологизмы, которые имеют полные эквиваленты в родном языке. Найдите в тексте фразеологизмы, которые имеют неполные эквиваленты в родном языке. Найдите в тексте фразеологизмы, которые не имеют эквивалентов в родном языке.

У завршном поглављу анализа се са лингвистичког усмерава на комуникациони, социокултурни и дискурзивни аспект употребе језика који је предмет усвајања, односно на примену у стицању знања, навика и умења у области руске комуникационе културе. Фокусирају се они елементи социокултурног контекста који су релевантни за адекватну продукцију и рецепцију говора: комуникациони обичаји, правила, норме, социјалне конвенције, културолошка знања и сл. Аутор констатује да се пуновредна комуникација не своди на пуку употребу исказа структурисаних у складу са граматичким системом и релевантних за постизање одређеног комуникационог циља. Значајну димензију комуникације на језику који је предмет усвајања представља умесност вербалног и невербалног понашања у датој култури. Другим речима, учесник комуникације треба не само да располаже одређеним инвентаром језичких и говорних средстава него и да познаје правила, традиције, норме, средства аутентичног комуникационог понашања изворних говорника страног језика како би адекватно реаговао на комуникационе радње саговорника и како у сопственом изражавању не би допуштао грешке изазване интерференцијом матерње комуникационе културе.

Значајан потенцијал за примену у методици наставе руског језика поседује парадигма дескрипције националног културног понашања, коју су разрадили проф. Јосиф Абрамович Стерњин и сарадници Центра за комуникациона истраживања Универзитета у Вороњежу (Руска Федерација). У оквиру ове парадигме разрађена су три основна модела дескрипције националног културног понашања: ситуациони, аспекатски и параметарски. Сва три модела потенцијално обезбеђују комплексност описа комуникационог понашања, а разликују се по својој функционалној усмерености. Аутор се опредељује за параметарски модел, базиран на формализованом системском опису комуникационог понашања на бази одређеног броја унапред издвојених чинилаца. По параметарској схеми може се описати комуникационо понашање било ког народа (из монокултурне перспективе), али она је погодна и за конфронтирање комуникационих култура

припадника разних етносоциокултурних заједница. У средишту анализе налазе се комуникациона својства издвојена на емпиријској основи, добијена из фактографског материјала, која се затим систематизују, генерализују и обједињавају у параметре, а параметри у факторе. Тако се добија уопштени модел (табеларни преглед) комуникационог понашања одређеног народа, који пружа могућност стицања релативно целовите представе о националној комуникационој култури која се затим једноставно упоређује са одликама друге или других култура. У оквиру овог модела вербална и невербална средства комуникације посматрају се интегрално, у оквирима предвиђених параметара, с обзиром на њихову заједичку функцију и узајамно допуњавање при реализовању сваког конкретног параметра. Рецимо, у оквиру фактора „контактности“ посматрају се параметри комуникабилности, емоционалности, комуникацијског демократизма, доминантности, слободе укључивања у разговор, слободе ступања у контакт, контактирања погледом, допустивности дуготрајних пауза у општењу, саодноса између формалног и неформалног општења, од којих се сваки може реализовати у више варијетета – конкретних одлика комуникације (рецимо, параметри комуникабилности, емоционалности, комуникацијског демократизма, доминантности, слободе укључивања у разговор варирају од веома високе, преко високе, приметне, слабе, веома слабе изражености до њиховог одсуства; контакт погледом може бити обавезан, пожељан, факултативан или непожељан; однос формалног и неформалног општења исказује се као приоритетност једног или другог). Или: фактор „тематска усмереност општења“ реализује се у следећим параметрима: допустивост отворености и емоционалности у разговору, опсег разматраних информација, интимност информација за које се показује интересовање, интимност информација које се пружају саговорнику, инсистирање на добијању информације, исказивање властитог вредносног суда, дискусионни карактер општења, усредсређеност на решавање проблема у случају размимоилажења у мишљењима, присуство хумора у комуникацији, присуство комплимената у комуникацији, степен табуизираности комуникације, са амплитудом од веома високе, преко високе, приметне, слабе, веома слабе изражености ових параметара до њиховог одсуства. Невербална средства издвајају се у само оквирима фактора као што су активност невербалног понашања, интензитет гестикулације, амплитуда гестикулације и сл.

Посебну пажњу у оквиру овог поглавља кандидат поклања конфронтационој анализи формула етикетице у руском и арапском језику. Основни налази су следећи: «Отмечается богаче и разнообразнее система русского обращения по именам, чем в арабском этикете. Специфические особенности таких обращений вытекают из тройного русского собственного имени и двойного арабского антропонима, причем, обращение у арабов осуществляется по собственному имени, до появления первого ребенка (предпочтительнее сына), а после рождения ребенка и мать, и отца начинают называть по имени ребенка, например Абу Ахмед, Умм Ахмед (отец Ахмеда, мать Ахмеда); характерной особенностью русских обращений по именам является, во-первых, наличие парадигматического ряда, по-разному ориентированного на степень вежливости, во-вторых, обилие диминутивных суффиксов, придающих различные оттенки вежливости. А в арабском речевом этикете к почитаемым, уважаемым неродственникам не принято обращаться только по именам, к именам обязательно присоединяются слова, обозначающие род занятий или специальные маркеры вежливости, смягчающие просто обращение по имени; в русском речевом этикете редки обращения по названию профессий, должности, а в арабском речевом этикете такие обращения частотны,

адекватны и близки по значению суффиксам вежливости. Особенностью арабского речевого этикета является существование специальных маркеров вежливости, следующих за именем адресата - старшего по возрастному статусу, независимо от половой и социальной принадлежности. В русском речевом поведении в кооперативном общении со стороны родителей по отношению к детям применяются ласковые обращения с диминутивными суффиксами, в данной ситуации в арабском обиходе такие обращения используются только по отношению к самым маленьким детям, к остальным предпочтительнее обращаться при помощи модально-оценочных слов. А в отличие от русского, в арабском речевом этикете наблюдаются остатки патриархальности, учитывающие половые различия коммуникантов; расхождение Ты- и Вы- форм привело к тому в арабском речевом этикете, что появились слова, которые восполняют отсутствие этих различий».

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

«Теоретические проблемы сопоставительной фразеологии». Славистика, 20, 2016, стр. 90-103.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Дисертација је омогућила сагледавање и инвентаризацију типолошких одлика наставе лингвокултуролошког аспекта руског језика у либијској говорној и социокултурној средини у јединству његових конституенти у филолошком профилу и у том склопу начела конструисања курикулума у димензијама опсега, дубине и редоследа наставних садржаја из области лингвокултурологије, као и лингводидактичког обликовања свих компонената структуре и садржаја уџбеника за дати профил. На нивоу текстотеке уџбеника уочена су релевантна начела конструисања и експертизе прагматичних и пројективних лингвокултуролошких инструментално-практичних, теоријско-спознајних и инструктивних текстова, а на нивоу вантекстуалних компоненти – апаратуре организације усвајања, илустративног материјала и апаратуре оријентације у функцији усвајања лингвокултурологије.

Најзначајнији закључци дисертације јесу: 1. постоји могућност научног заснивања глобалног модела система наставе лингвокултуролошког аспекта руског језика за филолошке факултете намењене носиоцима генетски и типолошки удаљеног арапског језика; 2. постоји неопходност узимања у обзир карактеристика либијске говорне и социокултурне средине при дидактичком обликовању структурних, садржајних и функционалних одлика курикулума и уџбеника у домену транспонована лингвокултуролошких знања, 3. постоји неопходност модификовања извесних

конструкцијских решења везаних за транспонованье лингвокултуролошких садржаја у курикулумима и уџбеницима руског језика за филологе у складу са карактеристикама датог у односу на друге образовне профиле.

Такође, изузетно су важни закључци о типологији односа између либијске (односно, арапске у ширем смислу) и руске вербалне и невербалне комуникационе културе, где се уочавају: 1. непостојање националних специфичности (идентичност конфронтираних појава и елемената двеју комуникационих култура); 2. постојање националних специфичности – а) неподударанье појединих норми, средстава, традиција конфронтираних комуникационих култура, б) ендемичност комуникационих обележја унутар једне од конфронтираних комуникационих култура, и в) комуникациону лакуарност. Сваку од ових категорија кандидат илуструје примерима који су издвојени комплексним и систематским конфронтирањем руске и либијске (и арапске у ширем смислу) комуникационе културе по ситуационом и параметарском моделу.

Новина овог дисертационог истраживања и његов допринос лингводидактичкој теорији састоје се у: 1. интегралном проучавању лингвокултуролошког нивоа наставе руског језика у филолошком профилу на нивоу његових конституенти (фразеологизама, паремија, говорне етикеције, норми, традиција и правила вербалног и невербалног комуникационог понашања) - сваке понаособ и у њиховој међусобној повезаности; 2. комплексном приступу лингвокултуролошким садржајима наставе у димензијама екстензитета, интензитета и редоследа (на једном месту анализирани су аспекти лингвокултурологије који подлежу дидактичком транспонованью и који су предмет усвајања у високошколском филолошком профилу); 3. комплексној и системској анализи лингвокултуролошког аспекта наставних програма, уџбеника и приручника руског језика за факултете филолошког профила; 4. јединству теоријско-концепцијске (пројективне) и евалуационе анализе; 5. усмерености истраживања на либијско језичко и социокултурно окружење.

Апликативна вредност спроведеног истраживања састоји се у оптимизацији конструисања и експертизе наставних планова, програма, уџбеника и приручника из лингвокултурологије руског језика за студенте филолошких факултета у либијској говорној и социокултурној средини.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је резултате свог истраживања протумачио на релевантан и убедљив начин, а приказао (1) прегледно и систематично, доследно спроведећи исти поступак кроз све класе лингвокултурама и резимирајући своје налазе у добро организованим и информативно богатим табелама, као и (2) јасним, прецизним и однегованим научним језиком.

IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати вредни и за науку о руском језику и за наставну и лексикографску праксу, са задовољством препоручујемо Већу да рад Алија Лахвала ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ В ЛИВИЙСКОЙ АУДИТОРИИ (ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКИ АСПЕКТИ НАСТАВЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА ЗА СТУДЕНТЕ ФИЛОЛОГИЈЕ У ЛИБИЈСКОЈ ГОВОРНОЈ И СОЦИОКУЛТУРНОЈ СРЕДИНИ) прихвати као докторску дисертацију, а кандидата позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

Београд, 3.7.2017.

Комисија:

др Ксенија Кончаревић, ред. проф.

др Јелена Гинић, доцент.

др Радослава Трнавац, доцент